

חידת החשמונאים ופשרה

פעולה עם האוייב האכזרי, אף יזמו תהליך של השלטת התרבות היוונית על עם שהתורה בערה בעצמותיהם של כל הנאמנים למהותם הפנימית ולזהותם היהודית והישראלית, היסו התיוונות זו אליה נכספו מתוך התפוררות זהותם היהודית מאחורי טובת עמנו ומדינתנו, קמו אותם כהנים נאמני הקודש שבישראל, ובידיים ריקניות הצליחו להכניע מעצמה אדירה המצויידת במיטב הנשק והאמצעים. אכן נס גדול היה כאן.

אבל כל זה התגלה לנו רק עתה במלא זוהרו, ואנו עומדים נבוכים מדוע רבותינו כמעט העלימו כליל מתודעתנו כל זה, והשאירו לנו לזכר פך קטן בלבד בחותם כהן גדול להשתבח בתהילת הנצחון. ו'העלמה' זו שנהפכה לחידה בעיני רוב דורנו זכתה אמנם להתייחסיות שונות מכיוונים שונים, רבניים, מחקריים תקשורתיים ועוד, ובכל זאת עדיין נשארה תעלומה באמת, משום שלע"ד כל שנאמר בנדון עד היום רחוק הוא מן האמת הצרופה, נטולת הנטיות הסובייקטיביות.

אכן החשמונאים הפגינו מסירות נפש עילאית וגבורה אין קץ. קדושתם העצמית ועולמם הרוחני שסובב היה תמיד סביב ציר קדושת המקדש התורה העם והארץ העניקה להם את הכוחות הדרושים למשימה בלתי-אפשרית שנטלו על עצמם. בשם ה', בשם התורה וקדושתה אחזו בנשק, לחמו נגד כל נסיון להשליט עלינו תרבות לא לנו, כביכול אוניברסליסטית בחזותה החיצונית (היינו אומרים היום: גלובליסטית), אבל אנטישמית בפנימיותה (ככל מגמה המתיימרת להיות אוניברסליסטית). אבל מרבה הפלא והצער יותר מהפלא, שלטונם לאחר נצחונם הוביל באופן בלתי מורגש ולכאורה בלתי מובן לחורבנה של מדינת ישראל ושל עם ישראל ומרכזם התורני והרוחני שבירושלים. ממתתיהו כהן גדול צועדים אט אט אבל בבטחה לקראת שלטונו של העבד האדומי האכזרי הורדוס, הבונה את קיסריה והטובח בירושלים, לא רק חכמי ישראל אלא אף ילדיו הוא.

מי לא יבין לאור זה מדוע חכמי ישראל השאירו לנו מכל נס הנצחון של חנוכה רק את תמציתו הרוחנית, את פך השמן הטהור שבער בלב מתתיהו ובניו בראשית דרכם, אבל לא מעמדם הצבאי והפוליטי, אף אם החזירו לנו תורה וחירות, תרבותנו האמיתית ומדינתנו הריבונית. וכדברי גדול פוסקי עמנו, הנשר הגדול הרמב"ם בהלכות חנוכה (פ"ג הל"א) 'עד שריחם עליהם אלקי אבותינו והושיעם מידם והצילם וגברו בני חשמונאי הכהנים הגדולים והרגום והושיעו

לא ברור לי אם הקורא הישראלי המצוי, ער לעובדה המאלפת, גם מבחינה דתית וגם מבחינה לאומית וחברתית, והיא שחג החנוכה שבע"ה נחוג שנה זו ככבל שנה ושנה זה כבר למעלה מאלפיים ומאה שנה, פשטה מאז קום מדינת ישראל צורתה ולבשה צורה לעיתים שונה מאד ממה שהכירו אבותינו באלפיים שנות גלותם המרה.

וכך היה חג זה בעינינו בעבר: רגע של התעלות רוחנית למול נרות דולקים. קסם האור החידני כמעט, היה מביא אותנו למחוזות רוחניים פתוחים לכל חלום נשגב, לכל התקדשות, לכל שמחה. אבל משמעותו של אור זה לא הייתה ברורה לנו על אף שברכות ההדלקה לא השאירו מקום לספק כלשהו בנוגע לאותם הניסים המוזכרים בהן. ובכל זאת, מהותן של אותם הניסים לא רק שלא הייתה ברורה לנו, אלא שלא טרחנו אפילו לעמוד עליה, ומיותר להדגיש שאת הנצחון עצמו לא עלה במחשבתנו. האור המשלח קרניו ישר לתוך נשמתנו ולחביון עוזה מילא אותנו תחושת שמחה והתעלות יותר מכל ההסברים ומכל המילים. חוץ ממתתיהו המוזכר בתפלה, שעליו ידענו רק על היותו 'כהן גדול', לא נתנו את דעתנו על החשמונאים, רוב עמנו לא ידע על קיומם, ואת היוונים שגינינו בכל לשון בתפילותינו לא בלטו במעמדם ההיסטורי בתקופת בית שני, אלא השתלבו באופן לגמרי טבעי בנוף של שונאים ופורעים אכזריים שהקיף אותנו זה עתה כבר אלפיים שנה, וללא כל מעמד מיוחד. האור והקדושה שהוא סימל בעינינו, העלימו את כל ההקשר ההיסטורי של תקופת החשמונאים, ואפילו את נצחונם הצבאי הניסי.

והנה שיד ה' התגלתה שוב בהיסטוריה לעיני כל העמים, חשף ה' את זרוע קודשו והקים מחדש את מדינת ישראל מחובותיה ושם מדברה כעדן וערבתה כגן ה'. אבל לא רק ערים נשמות נבנו מחדש, אלא שמתהום הנשייה עלו אוצרות עמנו והאירו פנינו ועולמנו האינטלקטואלי והרוחני באור חדש. חיילי צה"ל, גיבורי ישראל של ההווה, החיו בתודעתנו גיבורי ישראל של העבר, אלו שהרימו בגאווה ובמסירות עילאית את הנס והדגל של שחרור העם מעול זרים אכזרים, האימפריה היוונית. והתברר לנו שאותו אור שהדלקנו בחיבה מיוחדת משך אלפיים שנה היה מנציח נצחונם של כהני ה' משרתי הקודש בבית-המקדש, שקדושתם הגזעית והשורשית הפכה אותם למסורבי כניעה לאומית ורוחנית. כשאז, מסביבם האליטות נהפכו למתיוונים, למשתפי

ישראל מידם והעמידו מלך מן הכהנים וחזרה
מלכות לישראל יתר על מאתים שנה עד החורבן
השני'.

אבל מה שאין אנו מבינים עדיין הוא זה: איך
קדושי עליון כחשמונאיים יכולים היו לבסס
שלטון ההולך ומתדרדר בצורה כה נוראה זו
ובנגוד מוחלט לכל מגמתם הם? מה היה השורש
פורה ראש ולענה שהוליד הסוף הנורא והמאכזב
של בית השני? ובכן לשאלה זו משיבים
החשמונאיים עצמם באמצעות אחד מסופרי
תולדותיהם בספר המכבים א' (פרק ח) 'יהודה
המכבי ואחיו ועם היהודי שלחוני אליכם להקים
ברית שלום אתכם'. אותו יהודה המכבי שהודות
למסירותו העילאית ולניסי ה' גאל עמו מעול יוון
הולך ומזמין רומה לשלוט בישראל!! את מפעלו
הרוחני והלאומי הוא הרס במו ידיו. להושיע את
ישראל כדי לכופף אותו בפני עול אחר, היש
אבסורד גדול מזה ומסוכן יותר מזה מבחינה
ערכית ולאומית?! לא מדובר רק בצעד אומלל
בלבד, אלא בהרס עצמי – שיותר מדי פעמים
מאפיין שלטוננו בארצנו – והעלול להוליך להרס
לאומי טוטאלי. לא כן אור הרוח והתורה, הוא
איננו ניתן להכנעה, ושום מעצמה לא עמדה
בפניו לטווח ארוך.

אם רבותינו העלימו מן התלמוד את
מימד המאבק הצבאי, אין זה מפאת עבירה זו או
אחרת על עקרון תורני, עבירה שרבים מחפשים
בנרות ומתקשים למוצאה, ואין זה מפאת
הקטנות שיש שייחסו לרבי יהודה הנשיא שהיה

הרב ד"ר אליהו רחמים זייני

מזרע המלוכה ולכן לא חיבר עבורם מסכת כי לא
השיבו לאבותיו של השלטון, אלא זה משום
שסוף בני החשמונאיים היה חילול אותה קדושה
שהפיחה בהם שאר רוח בראשית מאבקם. כי
שערוריה היא זו שלאחר מלחמה רצופה מסירות
נפש בשם ה' ולמען התורה והמצוות, יהודה
המכבי עצמו הולך וכורת ברית עם הרומאים,
והופך כל התנהגותו במהלך חייו והמרד ללעג
וקלס. מדוע רצון זה לשחררנו מעול יוונים אם
כל זה היה כדי לסמוך על מעצמה אחרת ולסלול
את דרכה להכניענו לאומית ותרבותית?! וכבר
טרח אחד מגדולי רבותינו הראשונים, הרמב"ן
להבהיר לנו בפירושו על הפסוק שבבראשית (לב-
ד) שזו סיבת נפילתם של מלכי החשמונאים:
"וישלח יעקב מלאכים לפניו אל עשו אחיו ארצה
שעיר שדה אדום" דברים קשים כדרבנות:
"נכתבה הפרשה הזאת להודיע כי הציל הקב"ה
את עבדו וגאלו מיד חזק ממנו, וגו' ועל דעתי גם
זה ירמוז כי אנחנו התחלנו נפילתנו ביד אדום, כי
מלכי בית שני באו בברית עם הרומיים ומהם
שבאו ברומה (כך כותב רבינו בויקרא כו טז),
והיא היתה סבת נפילתם בידם, וזה מוזכר בדברי
רבותינו ומפורסם בספרים (יוסיפון פרק סה)".
אור חדש צריך להאיר על ציון, ואז נזכה כולנו
במהרה לאורו, אור צח של ישראל סבא ששום
מעצמה אינה יכולה לו, חודר את ההיסטוריה
ומכניע כל רוח כניעה ותבוסה. על אור כזה אנו
יכולים תמיד לברך שעשה ניסים ושהחיינו.
חנוכה שמח